PAPRŪDŽIŲ KAPINYNAS

Mykolas MICHELBERTAS

2006 m. VU tęsė Paprūdžių kapinyno Kelmės r. (AR 389) tyrinėjimus, pradėtus 2000 m. (žr. *ATL 2000 metais*, V., 2002, p. 102–103; *ATL 2001 metais*, V., 2002, p. 122–123; *ATL 2002 metais*, V., 2005, p. 105–106; *ATL 2003 metais*, V., 2005, p. 126–127; *ATL 2004 metais*, V., 2006, p. 108–109; *ATL 2005 metais*, V., 2006, p. 120–121).

2000–2005 m. šiame kapinyne buvo ištirta 30 perkasų, kurių bendras plotas yra apie 567 m^2. Tyrinėjimų metu buvo aptikti 23 griautiniai kapai, kurių dalis buvo apardyta. Kapų chronologija – III a. pabaiga – VI a. Taip pat buvo surasta gana daug pavienių daiktų iš suardytų kapų. Tarp atsitiktinių daiktų yra ir vėlyvojo geležies amžiaus dirbinių.

2006 m. tyrinėjimai buvo pradėti kapinyno dalyje, esančioje į V nuo 2005 m. iškastų perkasų, kuriose buvo aptiktas kapas ir pavieniai daiktai. Buvo iškastos dar 5 perkasos (XXXI–XXXV), kurių bendras plotas yra 105 m^2.

Tik XXXI perkasoje 65–70 cm gylyje buvo aptiktas griautinis vyro *kapas 24*. Mirusiojo griaučiai buvo beveik visiškai sunykę, išskyrus nedidelius kaulų fragmentus, buvusius prie metalinių daiktų. Mirusiojo galvūgalyje iš abiejų pusių buvo padėti daiktai. Dešinėje galvos pusėje gulėjo 2 geležiniai įmoviniai ietigaliai, įmovomis atsukti mirusiojo kojų link. Vienas ietigalis yra profiliuota plunksna. Tarp ietigalių ir mirusiojo galvos vietos rastos 2 bronzinių apkaltų geriamųjų ragų liekanos. Jas sudarė viršutiniai apkalai ir apatiniai apkalai – taurelės. Tiek viršutiniuose, tiek apatiniuose apkaluose buvo likę kaulo-rago fragmentų. Matyt, ragai į kapą buvo įdėti vertikalioje padėtyje. Kairėje mirusiojo galvos pusėje rastas geležinis kovos peilis, prie jo smaigalio – geležinis įmovinis kirvis.

Netoli nuo kovos peilio, mirusiojo kojų link rastos odinio diržo-perpetės liekanos, kurias sudarė bronzinė ovali diržo sagtis su apkalu, odinės diržo juostelės fragmentas, puoštas bronziniais spurgeliais, ir bronzinis diržo galo apkalas. Mirusiojo krūtinės srityje rasta bronzinė lankinė segė lietine užkaba, puošta apačioje, viršuje ir įvijos galuose dvigubais apskritimais (1 pav.). Prie segės siūlais buvo pririšti 2 gintariniai karoliai. Netoli nuo segės buvo aptikta bronzinė trikampio pjūvio apyrankė, puošta skersiniais grioveliais.

Sprendžiant pagal įkapių padėtį, mirusysis buvo laidotas galva į ŠV 310° kryptimi.

Taigi kapas gana turtingas – jame rasta 11 daiktų. Kapą pagal radinius tenka datuoti

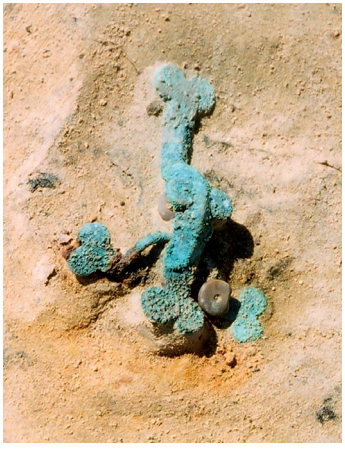

1 pav. Kape 24 rastoji segė *in situ*.
M. Michelberto nuotr.
Fig. 1. Brooch found in burial 24 *in situ*.

D periodo pačia pabaiga – E periodo pradžia, t. y. V a. antrąja puse – VI a. pradžia. Šis kapas yra vienas turtingesnių vyrų kapų šiame Žemaitijos regione ir iki šiol pats turtingiausias kapas Paprūdžių kapinyne. Vienas pačių įdomiausių daiktų šiame kape – tai minėtoji segė lietine užkaba, puošta apskritimo formos ataugomis. Tai unikalus dirbinys Lietuvos archeologinėje medžiagoje. Analogų šiai segei nežinoma ir kaimyninėse baltų žemėse. Matyt, kape 24 rastoji segė buvo meistro gaminta pagal specialų užsakymą. Kape buvo palaidotas karys, kurio ginkluotę sudarė 2 ietys, kovos peilis, nešiotas su perpete, įmovinis kirvis. Gintaro karoliai, pririšti prie segės, tikriausiai buvo nešiojami kaip amuletai. Tokių amuletų rasta ir ankstesniais metais tyrinėtuose Paprūdžių kapinyno vyrų kapuose.

Įvairiose perkasose aptikta daug pavienių, kartais sulaužytų daiktų (geležinis ietigalis karklo lapo pavidalo plunksna, peilis, įmovinis kirvis, bronzinės trikampio pjūvio apyrankės fragmentas, grublėtu paviršiumi puodų šukės ir kt.), kuriuos galima skirti senojo geležies amžiaus pabaigai – vidurinio geležies amžiaus pradžiai. Matyt, kad tyrinėtame plote arimo ir kitų žemės judinimo darbų metu buvo suardyti keli vyrų ir moterų kapai.

PAPRŪDŽIAI CEMETERY

In 2006 an area 105 m^2 in size was excavated in the cemetery and a rich burial of a male from the 2nd half of the 5th – early 6th century was discovered. 11 objects were found in it: 2 iron socketed spearheads, a fighting knife with a shoulder strap, a socketed axe, the bronze rims and terminals from two drinking horns, a bronze bracelet, and a bronze crossbow brooch with a cast catch plate and circular flat terminals (Fig. 1). 2 amber beads – amulets were fastened to the brooch. The brooch is a unique find in the archaeological material of Lithuania and the neighbouring Baltic countries. Artefacts from disturbed Old (Roman) and Middle Iron Age burials were also discovered.

UPYTĖS KAPINYNAS

Alfreda PETRULIENĖ

Upytės kapinynas (A 1898) yra Upytės miestelyje (Panevėžio r.), Krekenavos regioninio parko teritorijoje, kairėje kelio Panevėžys–Krekenava pusėje, ant kalvos, dabartinių kapinių vietoje. Nuo kapinių į ŠV, už buvusių Vešetos pelkių (dabar čia nusausintos pievos) yra Upytės (Tarnagalos) piliavietė, vadinama Čičinsko kalnu. Į ŠR pusę nuo dabartinių kapinių tvoros – Upytės miestelio parkas, kuriame jau atitverta teritorija naujoms kapinėms.

Upytės kapinynas buvo aptiktas praplėtus senąsias kapines XX a. pradžioje. Naujų kapinių plotas buvo aptvertas 1,6 m aukščio akmenine tvora ir nuo 1927 m. jame leista laidoti. Aptvertasis plotas buvo padalytas į keturias dalis, kurias žymėjo padaryti takeliai, pasodinti medžiai. 1935 m. kasant duobę mirusiajai apie 0,5 m gylyje buvo aptikti žmogaus griaučiai ir gana daug radinių. Kape buvo rasta bronzinė antkaklė šaukštiniais galais, dvi lankinės segės lenkta kojele, sujungtos grandinėlėmis, kaklo